

Remissvar: Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete (SOU 2025:29)

Fremia har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet *Ökad kvalitet hos Samhall och fler vägar till skyddat arbete* (SOU 2025:29). Fremia är arbetsgivarorganisation för drygt 5 000 arbetsgivare med cirka 150 000 anställda inom kooperativa och värderingsstyrda företag, idéburen välfärd och civilsamhällets organisationer. Många av våra medlemmar bedriver verksamheter med arbetsintegrerande inslag och har lång erfarenhet av att stötta personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, direkt och/eller indirekt. Som exempel är funktionsrättsrörelsen, studieförbunden, arbetsintegrerande sociala företag och idéburna välfärdsaktörer involverade i olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Samhall är också medlem i Fremia och den arbetsgivare utredningen berör.

Utredningen slår fast att målgruppen för skyddat arbete av den typ som Samhall erbjuder är stor och kommer att växa framöver. Vi välkomnar därför att utredningen fokuserar på att öka kvaliteten i Samhalls verksamhet och att den föreslår nya vägar till skyddat arbete, särskilt genom att involvera idéburna aktörer. Fremia delar utredningens uppfattning att idéburna organisationer kan och bör spela en större roll i arbetsmarknadspolitiken för att nå dem som har längst avstånd till arbetsmarknaden. För att det ska vara möjligt behöver taket på lönebidraget höjas snarast.

Övergripande synpunkter

Utredningen betonar behovet av bättre stöd, ledarskap, arbetsuppgifter och ekonomiska förutsättningar för att förbättra kvaliteten i Samhalls verksamhet. Det är av stor betydelse ur ett arbetsgivarperspektiv och skulle innebära en positiv utveckling för verksamheten och för de anställda. Men för att en sådan väg ska vara möjlig behöver också Samhalls finansiering anpassas. Det är viktigt för att säkerställa att Samhall kan erbjuda kollektivavtalade löner i linje med den svenska lönebildningsmodellen och vara en utvecklande arbetsplats för alla anställda.

Finansieringen behöver också ta höjd för att Samhalls kollektiv inom arbetarområdet har en högre ålder och en högre dödlighet än försäkringskollektivet som helhet. Fremia är

Samhalls arbetsgivarorganisation och har tillsammans med försäkringsgivaren Folksam identifierat att premierna för livförsäkring och efterlevandeskydd har behövt höjas kraftigt för arbetarkollektivet sedan Samhall inträdde. Om utvecklingen fortsätter kan det medföra att försäkringspremier behöver diversifieras mellan Samhall och övriga arbetsgivare i kollektivet. Det skulle i så fall innebära ökade försäkringskostnader för Samhall som arbetsgivare.

En bättre samverkan med Arbetsförmedlingen föreslås med en effektivare insatshantering, individanpassat stöd, och förändrad styrning. Det är positivt och kan leda till bättre stöd till personer med funktionsnedsättning och effektivare arbetsmarknadsinsatser över lag. En förutsättning är att Arbetsförmedlingen förbättrar effektiviteten i sina insatser för att bättre kunna stötta de individer som står långt från arbetsmarknaden. Det ser Fremia positivt på.

Utredningen nämner idéburna aktörer som en viktig aktör inom arbetsmarknadspolitiken. Idéburna aktörer kan stärka arbetsmarknaden och förbättra stödet till personer med funktionsnedsättning och till andra målgrupper som står långt ifrån arbetsmarknaden. Bland annat kan idéburna verksamheter bidra med individanpassat stöd, innovation, lokal förankring, ökad samverkan, och främjande av mångfald och inkludering på arbetsmarknaden. Fremia ser positivt på förslaget att idéburna organisationer ska kunna erbjuda en ny form av skyddat arbete med specifika bidrag för lönekostnader och merkostnader. Dock behöver regelverket anpassas efter de idéburna aktörernas förutsättningar.

Utredningen innehåller förslag som rör lönebidrag, men det specificeras inte att det ska ske en höjning av taket för lönebidragen. I stället diskuteras en översyn av bidragsnivåerna för att bättre stödja anställningar av personer med funktionsnedsättning. Fremia anser att en höjning av taket för lönebidraget är en absolut förutsättning för att få individer som står långt från arbetsmarknaden att komma in i arbete. En sådan höjning behöver ske så snart som möjligt.

Utredningen föreslår en översyn av bidragsstrukturerna totalt sett, med syfte att förbättra stödet för anställningar. Det vore en positiv utveckling. Fokus bör ligga på att anpassa bidragen för att bättre möta behoven hos arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning.

Specifika synpunkter

9.3.1 Samhalls uppdrag bör förlängas bortom 2028

Fremia tillstyrker förslaget och välkomnar tydligheten och långsiktigheten. Långsiktighet är en förutsättning för att arbetsmarknadsinsatser, inte minst riktade till dem som står

långt ifrån arbetsmarknaden, ska bli effektiva. Samma långsiktiga fokus bör gälla för insatser för och från andra aktörer inom arbetsmarknadspolitiken, exempelvis idéburna.

9.4.1 Antalet anställda kan minskas något till förmån för högre kvalitet

Fremia ställer sig bakom ambitionen att öka kvaliteten på de insatser som Samhall står för. Att minska antalet anställda hos Samhall kan vara en väg att gå. Samtidigt behöver statens anslag till Samhall möjliggöra en rimlig löneutveckling till bolagets anställda. Staten behöver ta hänsyn till löneökningstakten på arbetsmarknaden i stort och de låglönesatsningar som ofta är en del av industriavtalets normering, och som i realiteten leder till en högre kostnadsram för exempelvis Samhall. Hänsyn måste också tas till att behovet av skyddat arbete, som utredningen konstaterar, är stort och ökande.

9.5.1 En förstärkt introduktionsperiod för nyanställda i skyddat arbete hos Samhall

Fremia välkomnar utredningens förslag att en anställning hos Samhall bör inledas med en förstärkt introduktionsperiod – det skulle gynna målgruppen. Som utredaren skriver medför dock detta ökade kostnader för Samhall, som behöver täckas av tillräcklig finansiering.

9.6 En målstyrning som premierar kvalitet i arbetet med övergångar

En av Samhalls uppgifter är att förstärka de anställdas möjligheter att ta steget över till annat arbete. Fremia välkomnar utredningens förslag att byta namn på denna process från övergångar till utrekryteringar. Det behövs mål och styrning kring detta, men styrningen bör inte vara för inriktad mot varaktighet. Även kortare övergångar/utrekryteringar har ett värde för individen och för arbetsmarknaden.

9.7.1 Uppdragsmålen bör revideras

Utredningen förslår att Samhalls nuvarande uppdragsmålen bör revideras och ersättas med mål om sysselsättningsgrad, tid med chef och antal yrkesroller. Syftet är att höja kvaliteten. Fremia står som sagt bakom ambitionen att höja kvaliteten på Samhalls insatser. Frågan är om de nya målsättningar som utredningen förslår verkligen driver mot ökad kvalitet. Klart är i alla fall, även här, att förslagen skulle bidra till ökade kostnader för Samhall, något som i så fall måste paras med adekvat finansiering.

9.8.2 Merkostnadsersättningen bör räknas upp årligen

Utredningen förslår att merkostnadsersättningen bör räknas upp årligen och utgår då ifrån att staten i dag inte ger Samhall förutsättningar att skapa tillräckligt utvecklande arbeten. Fremia välkomnar en långsiktig och förutsägbar finansiering, och vill betona att nivån måste spegla ambitionen från ägaren. Menar staten allvar med att man vill komma till rätta med långtidsarbetslösheten behövs satsningar.

9.8.3 Regeringen bör redovisa mått på hur medlen är beräknade

Utredningen bedömer att regeringen i budgetpropositionen bör redovisa styckkostnader för olika typer av lönebidrag och skyddat arbete. I det fall regeringen i budgetpropositionen får ett sådant uppdrag finns en risk att man jämför styckkostnad mellan olika lönestöd som inte är jämförbara och då gör bedömningar och avvägningar av något som är väsensskilt.

9.9.1 Språk är i stor utsträckning en kvalitetsfråga

Fremia instämmer i att språk i stor utsträckning är en kvalitetsfråga. Däremot är det en kostnadsdrivande insats där ansvaret bör ligga på Arbetsförmedlingen innan anvisning till skyddat arbete.

9.10.1 Omfattningen av sysselsättningen bör endast styras genom lönetimmar

Utredningen föreslår att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att i samråd med Samhall ta fram en modell för hur organisationerna, på basis av antalet lönetimmar som regeringen fastställer för Samhall, kan göra fortlöpande gemensamma bedömningar av hur många anvisningar som behövs. Fremia välkomnar generellt ett närmare samarbete och gemensamma arbetssätt mellan Arbetsförmedlingen och Samhall. Dock menar vi att måttet här bör vara baserat på antalet anvisade personer, snarare än på antalet lönetimmar.

9.10.2 Arbetsförmedlingen bör utveckla och följa upp anvisningsprocessen

Utredningen föreslår att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att följa upp och utvärdera hur anvisningar till Samhall går till. Fremia välkomnar förslaget. För att kunna uppfylla uppdraget behövs mer information om de anvisades förutsättningar. Det är viktigt inte minst för Samhalls möjligheter att uppfylla sitt arbetsmiljöansvar fullt ut.

9.11.1 Arbetsförmedlingen bör analysera behov av förändringar i handlägningsprocessen

Utredaren menar att Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att analysera och identifiera behov av förändringar i handlägningsprocessen till stöd för att arbetssökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga med behov av ett kontinuerligt, samlat och personligt stöd ska kunna få det. Fremia välkomnar förslaget. Det ökar möjligheterna för att arbetssökande med funktionsnedsättning kan förberedas på ett bättre sätt inför sin anvisning och få det stöd de behöver.

9.12.1 Målgrupp begränsningar inom OSA bör tas bort

Fremia välkomnar förslaget. Det är ett viktigt steg för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning som står långt från arbetsmarknaden inte ska behöva stå utan insats enbart för att deras behov inte passar in enligt dagens definition.

9.12.2 Ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer

Utredaren föreslår att det införs en ny form av skyddat arbete hos idéburna organisationer som är registrerade enligt lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer. Fremia välkomnar förslaget. För att ytterligare underlätta medverkan kan det behöva säkerställas att registreringsprocessen är smidig och välkänd bland relevanta aktörer. Som registret ser ut i dag, kan exempelvis arbetsintegrerande sociala företag inte vara med. Det innebär att en stor grupp som är inriktade mot just arbetsintegration inte skulle få ta del av det nya skyddade arbetet. Det vore olyckligt. Totalt sett behöver också fler organisationer lockas att vara med i registret om det ska bli en relevant grund för urval för en ny form av skyddat arbete.

Stödnivån och de ekonomiska villkoren för det nya skyddade arbetet bör utformas så att idéburna arbetsgivare verkligen har praktisk möjlighet att anställa inom ramen för insatsen. Fremia föreslår att regeringen noga följer upp och utvärderar stödnivån efter att reformen införts, och vid behov justerar bidragsnivåerna eller kompletterar med ytterligare stöd. Exempelvis kan det övervägas om andelen merkostnader som ersätts behöver höjas för att täcka kostnader för handledning och anpassning, särskilt hos mindre aktörer utan stordriftsfördelar. Även differentiering av lönekostnadssubventionen utifrån grad av funktionsnedsättning (på samma sätt som i lönebidragssystemet) kan behöva diskuteras för att säkerställa att arbetsgivaren inte får en orimligt hög nettokostnad för personer med mycket omfattande stödbehov.

Om regeringen ser att idéburna aktörer tvekar att delta på grund av ekonomin, bör man vara beredd att förstärka insatsen eller skapa kompletterande finansieringslösningar. Till exempel kan samverkan med kommuner och regioner övervägas, där dessa medfinansierar vissa merkostnader när de idéburna anställningarna bidrar till lokala välfärds mål (jämför hur kommuner ibland medfinansierat OSA-anställningar).

Utöver de rent ekonomiska aspekterna vill Fremia betona vikten av att skyddat arbetet hos idéburna organisationer ges en ändamålsenlig utformning vad gäller anställningarnas innehåll och varaktighet. Utredningen öppnar för att denna nya form av anställning kan innebära en något lägre grad av anställningstrygghet än övriga former av skyddat arbete. Vi tolkar detta som att anställningarna inom idéburen sektor i högre grad kan vara tidsbegränsade eller projektbaserade, i linje med hur många idéburna verksamheter drivs med tidsbundna projektmedel. Det är rimligt att skyddat arbete i idéburen regi kan ha en annan karaktär än en tillsvidareanställning hos Samhall, men samtidigt måste individens behov av långsiktighet tas i beaktande. Här har arbetsmarknadens parter ett arbete att göra för att tillsammans hitta de bästa avvägningarna. Men vi vill redan nu understryka att Arbetsförmedlingen bör ha en plan för personer som anvisas till skyddad anställning hos en idéburen aktör.

Fremia ställer sig bakom intentionen att skyddat arbete ska vara utvecklande och övergångsfokuserat, och ser ingen anledning att det nya formatet hos idéburna organisationer skulle vara annorlunda på den punkten.

För att reformen ska få avsedd effekt krävs att Arbetsförmedlingen aktivt arbetar med de idéburna aktörerna. Fremia har tidigare uttryckt oro över att den reformerade Arbetsförmedlingen inte fullt ut inkluderar dem som står längst från arbetsmarknaden. Myndighetens möjligheter att arbeta med personer med omfattande behov har tyvärr försämrats genom ett minskat antal specialiserade handläggare och arbetsformer som inte är anpassade för personer med funktionsnedsättning. Dessutom har Arbetsförmedlingen i allt mindre utsträckning anlitat eller samverkat med aktörer som arbetsintegrerande sociala företag och ideella organisationer, vilka har lång erfarenhet av förstärkt arbetsträning och anpassade anställningar. Mot denna bakgrund är det avgörande att Arbetsförmedlingen vid implementeringen av det nya skyddade arbetet betraktar idéburna organisationer som partners att samverka med.

För att möjliggöra detta föreslår Fremia att Arbetsförmedlingen vidtar följande åtgärder:

- Inrättar tydliga samverkansstrukturer på både nationell och lokal nivå.
- Utvecklar sina interna rutiner och kompetens kring insatser för skyddat arbete utanför Samhall.
- Informerar idéburna arbetsgivare.
- Förenklar administrationen och säkerställer skyndsam handläggning.
- Samarbetar med andra samhällsaktörer för en helhetssyn för stöd till de som står långt ifrån arbetsmarknaden.

9.15.1 Taket i lönebidragen

Utredningen vill se en utredning om taket för lönebidragen bör höjas. Fremia anser att en sådan höjning av taket för lönebidraget måste ske så skyndsamt som möjligt, det finns inte tid för någon utredning. En höjning av taket för lönebidraget är en absolut förutsättning för att få individer som står långt från arbetsmarknaden in i arbete.

Avslutande kommentarer

Att öka kvaliteten i Samhalls arbete är positivt för arbetsmarknadspolitiken som helhet. Samhall är en stor arbetsgivare som bidrar till samhällsnyttan och samhällsbygget. Likaså utredningens ambitioner om ökad samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Samhall. Förslaget om en ny och kompletterande form av skyddat arbete hos idéburna organisationer är ett mycket värdefullt komplement till befintliga insatser hos exempelvis

Samhall. Rätt utformat och genomfört har det stora möjligheter att skapa verklig samhällsnytta.

Fremia står till förfogande för fortsatt dialog och samverkan i det kommande genomförandearbetet.

Stockholm 28 juli 2025

Petter Skogar

Vd, Fremia